

Науковій бібліотечі Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова — 185 років

Наукова бібліотека Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова — одна з найстаріших бібліотек в Україні.

Організована вона в 1817 р. як бібліотека Одеського (Рішельєвського) ліцею — першого на півдні Російської імперії вищого навчального закладу. Після перетворення ліцею в 1865 р. на Новоросійський університет (нині — Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова) ліцейська бібліотека, яка на той час уже мала солідний фонд наукової і навчальної літератури, увійшла до складу університету як фундаментальна бібліотека. В ній налічувалося 28 505 томів так званої основної бібліотеки і 4 930 томів — студентської.

З часом фонди бібліотеки значно поповнювалися, і вона ставала одним з найбільших та найвідоміших осередків науки та культури.

Здебільшого бібліотека збагачувалась колекціями книг, що їх дарували приватні особи та наукові, культурно-просвітницькі, добродійні заклади.

Першим важливим за своїм значенням і обсягом книжковим придбанням була слов'янська бібліотека відомого професора-славіста та етнографа А. Кухарського. Не менш цінним у науковому відношенні стало придбання у 1867 р. бібліотек академіка П. С. Білярського і відомого польського історика права Р. М. Губе. У 70-х рр. XIX ст. бібліотека поповнилася стародрукованими книгами місцевих старовірів. Московський університет, Петербурзька Академія наук, Пулковська обсерваторія, Афініський університет відгукнулися на прохання Новоросійського університету і передали в дарунок дублети з книгосховищ своїх бібліотек. Надсилали свої видання Дерптський, Петербурзький, Харківський, Київський університети.

Університет одержував у дарунок книги і від багатьох приватних осіб. Наприкінці 90-х рр. XIX ст. до бібліотеки надійшли найцінніші фонди славіста В. І. Григоровича, родини Воронцових, О. Г. Строганова, історика, директора публічної бібліотеки в Петербурзі М. К. Шільдера. Так, до її фондів надійшли книжки професора Б. О. Ляпунова, фахівця з романо-германської філології. Свою власну книгозбірню

педагогічних творів заповів бібліотечі професор А. Г. Готалов-Готліб. Надзвичайно цінним придбанням стали бібліотеки доцента Ф. Є. Петруня, професора психології Д. І. Елькіна та ін. Крім фондів монографічної літератури, бібліотека має цінні рукописи та періодику різними мовами.

На початку XX ст. поступово встановлювалися зв'язки з бібліотеками за кордоном. Наукова бібліотека одержувала книги з американських, англійських, французьких, італійських, іспанських, японських, австралійських, польських та інших установ світу.

За своє 185-річне існування Наукова бібліотека ОНУ пройшла ряд етапів. У 1920 р. вона — Головна бібліотека вищої школи, що очолювала мережу місцевих вузівських бібліотек. З 1923 по 1930 рік — функціонувала як Центральна наукова бібліотека м. Одеси, обслуговуючи всіх науковців міста. Пізніше, з 1930 по 1933 р. — була адміністративно злита з Одеською публічною бібліотекою і називалася Одеською державною науковою бібліотекою. І, нарешті, з відновленням університетів в Україні в 1933 р. відродилась як університетська і увійшла до структури Одеського державного університету як одна з його складових. З 1976 р. НБ — міський методичний центр вузівських бібліотек м. Одеси, а з 1987 р. — набуває статусу Зональної наукової бібліотеки і здійснює допомогу і методичне керівництво 37 бібліотеками вищих навчальних закладів півдня України.

У подальшому, до здобуття Україною державної незалежності, бібліотека Одеського університету продовжувала активно розвиватися і поступово набула значення однієї з провідних бібліотек країни.

Сьогодні фонд Наукової бібліотеки налічує близько 4 млн примірників.

Протягом усього її існування до складу бібліотеки надійшло багато приватних книжкових зібрань, які належали видатним державним та громадським діячам, професорам університету, бібліофілам. Гордістю НБ ОНУ є 9 іменних колекцій.

Окрасою фонду бібліотеки є рідкісні та цінні видання XV—XVIII ст., загальна кількість яких перевищує 100 тис. одиниць.

Видання початку книгодрукування в Європі є гордістю кожного великого книгосховища. Наукова бібліотека ОНУ має цінні зібрання інкунабул (книг «колискового» періоду друкування, тобто другої пол. XV ст.) і видання XVI ст. Колекція видань XVI ст., яка зберігається у фондах НБ, налічує близько 500 видань латинською, французькою, німецькою, італійською, чеською, польською, грецькою, англійською мовами, в тому числі 100 палеотипів (видань першої пол. XVI ст.). Тут представлені видання прославлених друкарів Західної Європи, а також видання кирилицею Івана Федорова.

Наукова бібліотека бере активну участь у міжнародному книгообміні з багатьма установами світу. Це Болгарська АН в Софії, Іллінойський університет (США), Бібліотека Регензбурзького університету (Німеччина), Бібліотека Лінд Холл в Канзас-сіті (США) тощо.

7 тис. томів і передплатні періодичні видання України, Росії та інших країн світу щорічно надходять до фондів бібліотеки за фінансової підтримки керівництва університету.

Наукова бібліотека щорічно обслуговує 55 тис. читачів, які користуються послугами 12 спеціалізованих читальних залів та 12 абонементів.

Однією з основних складових роботи Наукової бібліотеки ОНУ є наукова діяльність співробітників. Головним напрямом цієї роботи є розкриття для читачів багатих книжкових фондів, особливо тих, що пов'язані з краєзнавчими дослідженнями, публікації видань з цієї тематики, виступи на конференціях, читаннях. Результатом такої діяльності стали видання біографічного словника «Професори Одеського (Новоросійського) університету», «Українська книга в іменних фондах Наукової бібліотеки Одеського університету», «Причерноморские немцы» та інші.

Сучасний етап розвитку Наукової бібліотеки характеризується зміною пріоритетів її діяльності. До традиційних завдань збереження і примноження книжкових зібрань додаються функції інформаційних центрів, які мають потужні БД і забезпечують використання світових інформаційних мереж. Удосконалюються бібліотечні технології і форми обслуговування читачів.

Для створення спеціальної інформаційної бази на сучасному рівні та для оперативного обслуговування користувачів у Науковій бібліотеці функціонують 4 спеціалізованих читальних зали: гуманітарних і суспільних наук, соціально-політичних, природознавчих наук і мистецтвознавчої літератури.

Одним із напрямів розвитку бібліотеки є

впровадження інформаційних технологій. Комп'ютеризовано інформаційні читальні зали, відділи обслуговування і внутрішні відділи бібліотеки. З 2000 р. ведеться електронний каталог. Діє локальна комп'ютерна мережа, яка забезпечує процес створення, використання електронного каталогу і обслуговування читачів; переведено в електронну форму картотеки журнальних статей, використовуються комп'ютерні програми IRBIS і LIBER.

Читачам надається можливість користуватися Інтернетом, сканувати видання, читати компакт-диски, а також комп'ютерну правову бібліотеку «Ліга—Закон», видання ІНІСН на CD-ROM, реферативні журнали, повнотекстові бази даних EBSCO і ВІНІТІ.

У 2002 р. планується відкрити Інтернет-залу на 30 посадкових місць.

Новий аспект роботи бібліотеки — зв'язок з громадськістю. Бібліотека вивчає і використовує різноманітні форми співпраці з бібліотеками, музеями, архівами, фондами і організаціями.

З 2000 р. новим напрямом у роботі бібліотеки є рекламно-іміджева робота. Наукова бібліотека брала участь у 19 проектах: у 3 національних і 16 публікаціях у престижних довідниках, альманахах і журналах.

За 185 років бібліотека пройшла нелегкий шлях від тернів до зірок, щоб стати такою, якою вона є нині.

Ми вступаємо в XXI століття з багатим практичним досвідом. НБ ОНУ і надалі ставить за мету залишатися флагманом серед вузівських бібліотек, сприяти подальшому розвитку бібліотечної справи в Україні, підготовці фахівців для наукового потенціалу країни.

Берман Я. Одеська наукова бібліотека // Журнал бібліотекознавства та бібліографії. — 1930. — № 4. — С. 104—105.

Бондаренко П. М. Библиотека Воронцовых в Одесском университете // Альманах библиофила. — 1981. — Вып. 10. — С. 98—109.

Наукова бібліотека Одеського державного університету ім. І. І. Мечникова // Бібліотеки Української РСР: Довідник. — Х., 1969. — С. 119.

Научная библиотека Одесского госуниверситета // Библиотеки СССР общественно-политического и искусствоведческого профиля: Справочник. — М., 1960. — С. 95—96.

Повар, Милова. Путь библиотеки Одесского государственного университета за 75 лет (1865—1940). — Одесса, 1940. — С. 187—196.

Савельєва Є. В. Україніка в іменних фондах Наукової бібліотеки Одеського державного університету // Рідна мова — запорука безсмертя нації. — К., 1999. — С. 102—106.

Ходжаш Т. З. Наукова бібліотека Одеського державного університету ім. І. І. Мечникова: Путівник. — Одеса, 1959. — 95 с.

Шестериков П. С. Постановка библиотечного дела в университетских и некоторых других библиотеках России. — Одесса, 1915. — 261 с.

* * *

До 185-річчя Наукової бібліотеки ОНУ вийде друком «Історія Наукової бібліотеки Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова», до якої увійдуть два списки літератури:

1-й — з історії бібліотеки (понад 150 поз.);
2-й — публікації співробітників, які працювали і працюють в НБ ОНУ (понад 100 поз.).

Марина Подрезова,
директор Наукової бібліотеки Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова

© М. О. Подрезова, 2002

Центральній науковій сільськогосподарській бібліотеці Української академії аграрних наук — 80 років

ЦНСГБ УААН — головна національна книгозбірня сільськогосподарської та лісогосподарської літератури, провідний галузевий депозитарій, комплексний науковий бібліотечно-бібліографічний та інформаційний центр — була заснована у 1921 р. у м. Харкові як служба книгозбірня Народного комісаріату земельних справ України. На той час її фонд становив 1007 видань. Сьогодні колекція бібліотеки налічує близько 1 млн назв книг, газет і журналів, а також видань на DVD та CD-ROM 25 мовами народів світу, якою щорічно користується понад 20 тис. читачів.

Бібліотека постійно здійснює обмін документами з численними зарубіжними спеціалізованими книгозбірнями та органами інформації, зокрема, з бібліотеками країн СНД, Національною аграрною бібліотекою США, бібліотекою університету штату Айова тощо. Щорічні надходження — близько 10—13 тис. примірників літератури.

Особливою гордістю Бібліотеки є рідкісні видання: праці видатних російських та українських вчених В. Докучаєва, М. Вавилова, О. Чайнова, П. Костичева, В. Вільямса, М. Кулешова, М. Іванова, В. Ремесла та багатьох інших. Значну цінність для науки мають видання середини ХІХ ст. сільськогосподарської тематики, праці агрономічних товариств, дослідних установ, звіти земських управ Росії й України, щорічники департаменту сільського господарства США, доповіді Французької академії сільськогосподарських наук, енциклопедії садівництва (США), виробництва цукрових буряків (Німеччина) тощо.

Історія бібліотеки тісно пов'язана з розвитком аграрної науки, освіти та сільськогосподарського виробництва. Основним напрямом її діяльності було і залишається бібліотечно-бібліографічне та інформаційне обслуговуван-

ня науково-дослідних установ та фахівців сільського господарства.

У роки Великої Вітчизняної війни ЦНСГБ не була евакуйована з м. Харкова, тому за час окупації понад 10 тис. цінних видань було втрачено, знищено значну частину бібліотечного обладнання. Лише завдяки самовідданості окремих бібліотекарів вдалось врятувати основні її фонди. У 1944 р. роботу ЦНСГБ було відновлено: почали працювати основні її підрозділи, видаватися реферативно-бібліографічні збірники, засновані ще в довоєнний час. Великого значення у повоєнні роки надавалось комплектуванню Бібліотеки. У 50-х роках ЦНСГБ одержувала обов'язковий безоплатний примірник усіх сільськогосподарських видань, які видавались в Україні. У 50—60-х роках значну увагу працівники бібліотеки приділяли підготовці актуальних рекомендаційних, ретроспективних бібліографічних покажчиків для аграрної науки і виробництва.

1970 р. Бібліотеку було підпорядковано Південному відділенню ВАСГНІЛ, і вона стає науково-методичним центром для 200 бібліотек сільськогосподарських науково-дослідних інститутів, дослідних станцій, вищих навчальних закладів і технікумів України і Молдавії.

Якісно новий етап діяльності ЦНСГБ почався з її переїздом у 1971 р. з Харкова до Києва. У 1971 р. за значні досягнення в інформаційно-бібліографічному забезпеченні вчених і спеціалістів сільського господарства, пропаганді сільськогосподарських знань і передового досвіду та з нагоди 50-річного ювілею Бібліотека була відзначена Почесною Грамотою Президії Верховної Ради України.

У цей період остаточно формуються основні напрями бібліотечно-бібліографічної, інформаційної, масової, науково-методичної та науково-дослідної роботи, зміцнюється міжбібліо-